

Holorefleksiivisyydellä kohti globaalia keynesiläisyyttä

Mikael Wigell¹

Heikki Patomäki (2022): *The Three Fields of Global Political Economy*. Lontoo: Routledge, 147 s.

Kansainvälinen poliittinen talous on viime vuosina kokenut muodonmuutoksen taloudellisen valtakamppailun kiihtyessä suurvaltojen välillä. Taloudelliset keinot ovat yhä selkeämmin tulleet keskeiseksi osaksi suurvaltojen strategista vallankäyttöä. Investointeja seulotaan nykyään usein ulkomaisten sijoitusten estämiseksi tai niiden ehdollistamiseksi poliittisista ja erityisesti turvallisuussyistä. Kansallisilla turvallisuusnäkökohdilla perustellaan kansainvälisen kaupan rajoituksia. Vientivalvontaa tehostetaan keskeisten teknologioiden saatavuuden rajoittamiseksi kilpailijoilta. Pääsyä kriittiseen rahoitusinfrastruktuuriin, kuten SWIFT-järjestelmään ja Yhdysvaltain dollarin selvitysjärjestelmään, käytetään strategisten neuvottelevien vipuvartena. Poliittis-taloudellisilla syillä perustellaan myös uusia tiede- ja tutkimusyhteistyön rajoituksia, datan- ja digitaalisen alustatalouden lokalisatiosäännöksiä sekä valtavia uusia teollistamistukipaketteja, kuten Yhdysvaltojen *Chips Act*- ja IRA-ohjelmia.

Nähtävästi yhä vahvempia nationalistisia piirteitä omaava taloudellinen realismi on siis tekemässä merkittävää paluuta kansainvälisessä taloudessa. Taloudellisella realismilla on juurensa merkantilismissa, joka hallitsi talousajattelua ja taloussuhteita Euroopassa noin vuosina 1500–1700. Vasta 1700-luvulta lähtien, liberalismiin nousun myötä, talousrealismi sai kilpailijan ja talousliberalismista tulikin näihin päiviin saakka vallitseva talousajattelun katsantokanta. Ilmaantui myös joukko muita näkökulmia, kuten erilaisia strukturalismin muunnelmia, joista suurin osa perustuu marxilaiseen ajatteluun.

Robert Gilpinin mukaan nämä katsantokannat – realismi/nationalismi, liberalismi ja marxismi – ovat käytännössä poliittisen talouden vaihtoehtoisia ideologioita. Tätä Gilpinin jaottelua on sittemmin käytetty perustana monissa kansainvälisen poliittisen talouden oppikirjoissa, joskin on myös katsantokantoja, joita on vaikea sijoittaa tähän jaotteluun, kuten erilaiset ympäristöä painottavat talousajattelun muodot tai konstruktivismi yhtenä verrattain uutena poliittisen talouden teoreettisena koulukuntana.

Kirjassaan *The Three Fields of Global Political Economy* Helsingin yliopiston maailmanpolitiikan professori Heikki Patomäki ottaa tämän Gilpinin jaottelun perustaksi omalle tulkinlleen poliittisen talouden historiallisesta kehityksestä. Patomäki rekonstruoi Gilpinin klassisen jaottelun kolmeksi poliittisen talouden (kilpailu)kentäksi (engl. *field*) – ’liberaali ortodoksia’ (*orthodox liberalism*), ’kriisistä oppiminen’ (*crisis to learning*) ja ’kansallis-valtiollinen strateginen näkemys’ (*strategic short-sighted reasons*). Lähestymistapa on hegeliläinen, jossa teesiä seuraa antiteesi. Patomäki luo täten uuden holistisemmän katsantokannan globaaliin poliittisen talouden kehitykseen, jossa kokonaisuus – hänen termejään käyttäen ’hololiike’

1 PhD, tutkimusjohtaja, Ulkopoliittinen instituutti, <mikael.wigell@fiia.fi>

(engl. *holomovement*) – muodostuu kolmesta vuorovaikutuksessa olevasta kentästä ja niiden sisäisistä 'koodeista', jotka kilvoittelevat diskursiivisesta tilasta määritellä ortodoksiaa.

Patomäki kutsuu lähestymistapaansa 'kenttäteoriaksi' (engl. *field theory*), jossa kausaliteetti on tavanomaista moniulotteisempi sisältäen 'fantasia-tyyppisiä selitysmalleja' ja kvanttifysiikasta lainattuja mielikuvia. Tavoite ei ainoastaan ole tämän kenttäteorian avulla tehdä historiallista selkoa kolmen eri poliittisen talouden kentän muodostumisesta ja vuorovaikutteisesta kehittämisestä vaan vaikuttaa hololiikkeeseen ja siten globaalin poliittisen talouden muodostumiseen tulevaisuudessa globaalin keynesiläisyyden piirtein.

Keskeiseksi käsitteeksi Patomäelle muodostuukin 'holorefleksiivisyys'. Patomäen mukaan kokonaisuuden dynamiikkaa voidaan tutkia vain sisältä käsin osallistavalla tavalla. Siten tulevaisuuden odotukset ovat refleksiivisiä ja mahdollisesti itseään muuttavia. Tekemällä hololiikkeestä refleksiivisen poliittisen talouden toimijoista tulee tietoisempia poliittisen talouden kausaliteeteista ja tapahtuu kollektiivista oppimista. Oppimisprosesseilla kohti laadullisesti korkeampia refleksiivisyyden tasoja on Patomäen mukaan mahdollisuus synnyttää uudenlaista globaalia transformatiivista toimijuutta, jonka myötä syntyy antiteesi taloudelliselle nationalismille. Patomäki arvioikin paljolti 2020-luvun ja sen jälkeistä maailmantaloudellista tilannetta ja maailmanhistorian tavoitteellisia prosesseja näiden oppimisprosessien kautta.

Viime vuosien kehityskulut kansainvälisessä järjestelmässä ovat suosineet taloudellisen realismin paluuta. Patomäki käy siis tätä valtavirtaa vastaan. Hänen kirjansa pyrkii luomaan globaalia keynesiläisyyden ohjelmaa uudenglaisesta talousyhteistyöstä. Ohjelma on korostetusti idealistinen, anti-nationalistinen ja jälki-keynesiläinen.

Kansainvälistä taloutta on yhä vaikeampi ymmärtää pelkästä taloustieteestä käsin ottamatta huomioon poliittisia toimijoita ja heidän päämääriänsä. Tarvitaankin poikkitieteellistä analyysia, joka on poliittisen talouden ominaisarvo ja vahvuus. Tieteellisenä katsantokantana kansainvälisessä poliittisessa taloudessa on nimenomaan kysymys politiikan ja talouden sovittelemisesta yhteen, jotta globaaleja dynamiikkoja, erityisesti markkinoiden ja valtioiden vuorovaikutusta, voidaan lähestyä kattavammasta perspektiivistä.

Patomäen teos on tässä mielessä käsitteellisesti ja metodologisesti innovatiivinen ja omaperäinen. Se luo tervetulleen jännitteen valtavirtaistuvan talousrealismin kanssa ja siten mahdollisuuden dialektiselle oppimisprosessille ja korjausliikkeelle, joka parhaimmessa tapauksessa luo puitteet kestävämmälle talousajattelulle.